

ALICJA PSTYGA ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6933-2132>

Uniwersytet Gdański

KONTEKSTY PRZEKŁADU SPECJALISTYCZNEGO W TRANSLACJI NIESPECJALISTYCZNYCH TEKSTÓW PUBLICYSTYCZNYCH

CONTEXTS OF SPECIALIST TRANSLATION IN THE TRANSLATION OF NON-SPECIALIST JOURNALISTIC TEXTS

In the general typology of translation journalistic texts belong to the group of non-fiction texts in opposition to literary texts. Non-fiction texts also include specialist, technical and other texts. All these texts have their specific features which also influence their translation into other languages. Depending on the genre and topic, either aesthetic values or specialized vocabulary dominate in journalistic texts. Rendering them into another language requires different approaches and decisions made by translators to recreate the semantic potential. Various types of information are found in a journalistic text, determining translation strategies and the functions of the translated text. Translators make decisions considering the information which must be included in the translated text. Specialist terms which do not pose a problem for a competent translator may complicate the relations of inter-text equivalence, not only in communication, but also in the functioning of the translated text in the new context. With many text modifications, taking into account the recipient's perspective, as well as the shortening of the text, which always involves omitting some information, certain details and specialist terms may be eliminated or replaced by non-specialist terms, which results in a deviation from the meaning of the original text. An analysis of parallel texts illustrates this tendency.

Keywords: translation; journalistic texts; specialist terms; text modification; translators decisions

Wyszukiwarki internetowe takie jak Altavista bez wątpienia wyposażone są w instrukcje, które pozwalają porównywać terminy (a może nawet struktury składniowe) dwóch lub kilku języków. I tak, gdyby tłumaczenie dotyczyło relacji między dwoma językami jako systemami semiotycznymi, najlepszym, niedoścignionym i jedynym przykładem dobrego tłumaczenia byłby dwujęzyczny słownik. Ale to przeczy zdrowemu rozsądkowi, zgodnie z którym słownik jest narzędziem do przekładu, a nie przekładem.

Umberto Eco *Prawie to samo. O doświadczeniu przekładu*¹

¹ U. Eco, *Prawie to samo. O doświadczeniu przekładu*, przekł. J. Miszalska, M. Surma-Gawłowska, Wydawnictwo UJ, Kraków 2021, s. 41.

SPECYFIKA FUNKCJONOWANIA I TŁUMACZENIA TEKSTÓW MEDIALNYCH Z PERSPEKTYWY PRZEKŁADU SPECJALISTYCZNEGO — WPROWADZENIE

Teksty medialne, w tym publicystyczne, w ogólnej typologii przekładu pojawiają się w grupie tekstów sytuujących się w opozycji do tekstów literackich (artystycznych), obok tekstów specjalistycznych, technicznych, użytkowych oraz innych, z których każdy wyróżnia się swoistymi cechami, a co za tym idzie — swoistością ich przekładu. Tę prawidłowość podkreśla Wanda Zmarzer, której zdaniem

Tekst jako obiekt tłumaczenia występuje w dwóch zasadniczych odmianach, a mianowicie: w postaci tekstu literackiego, którego walory estetyczne implikują szczególne rodzaje taktykę translacyjną, skierowaną na osiągnięcie maksymalnej ekwiwalencji stylistyczno-estetycznej tekstu oryginału i przekładu, oraz w postaci tekstu informatywnego, który wymaga zastosowania innych technik translacyjnych, skierowanych głównie na osiągnięcie ekwiwalencji semantycznej. Z kolei teksty informatywne, również ze względu na wyraźne implikacje translacyjne, dzielą się na powszechne i specjalistyczne².

Jerzy Lukszyn zauważa przy tym, że „Tekst specjalistyczny różni się od innych typów tekstów nie tyle przez sam fakt obecności w jego składzie słownictwa konwencjonalnego, ile przez to, że należące do niego poszczególne terminy są wielkościami tekstotwórczymi”³. Zgodnie z ujęciem autora

[...] przestrzeń semantyczna w przypadku tekstu estetycznego stanowi swoiste kontinuum, którego jedność jest utrzymywana nie tylko na poziomie jawnych znaczeń tekstowych, lecz także [...] na poziomie skomplikowanej sieci znaczeń podtekstowych. Pod tym kątem tekst estetyczny jako dwuwymiarowa struktura semantyczna jest nośnikiem znaczenia nieelementarnego, w związku z czym charakter wyodrębnianych w jego składzie jednostek konstrukcyjnych w mniejszym lub większym stopniu jest uzależniony od przyjętej przez badacza metodologii. W wypadku tekstu specjalistycznego, odwrotnie, mamy do czynienia z elementarnym znaczeniem, ponieważ utrwalona w nim struktura conceptualna znajduje bezpośrednio i pełne wyrażenie w jawnych znaczeniach jednostek tekstowych. Tekst specjalistyczny z definicji nie zawiera znaczeń podtekstowych, tj. jest jednowymiarową konfiguracją jednostek conceptualnych⁴.

² W. Zmarzer, *Typologia tekstów specjalistycznych*, w: *Języki Specjalistyczne 3: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, B.Z. Kielar, S. Grucza (red.), UW KJS, Warszawa 2003, s. 26–27.

³ J. Lukszyn, *Parametry analizy tekstów specjalistycznych*, w: *Języki Specjalistyczne 3: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, B.Z. Kielar, S. Grucza (red.), UW KJS, Warszawa 2003, s. 14.

⁴ Tamże, s. 12.

W typologicznej identyfikacji tekstu specjalistycznego pojawia się przede wszystkim warstwa terminologiczna, nazwy nomenklaturowe, składnia logiczna, wiedza specjalistyczna⁵, sam zaś informacyjny potencjał tekstów specjalistycznych musi również uwzględniać możliwości recepcyjne odbiorcy i winien być dostosowany do konwencji tekstowych określonego obszaru językowo-kulturowego⁶. Potrzeby i cele tłumaczenia poszczególnych typów tekstów i dyskursów, ich odmienność oraz specyfika samego tłumaczenia (jako operacji na tekście), która — jak zauważa Urszula Dąbska-Prokop — „polega w istocie na różnych sposobach traktowania języka: język jest po prostu narzędziem komunikacji w wypadku tłumaczenia specjalistycznego, jest zaś „medium”, tj. narzędziem posiadającym aspekt twórczy, w wypadku tłumaczenia literackiego”⁷. Przekład specjalistyczny jest więc zorientowany na przekaz informacji, jednak tekst przełożony winien być dostosowany do nowego odbiorcy oraz „sytuacji pragmatycznej w kulturze języka docelowego”⁸, aczkolwiek musi być dokonywany w „sposób szybki, kompetentny i zapewniający zysk”⁹, czyli skuteczny. Pewnego rodzaju powtarzalność, przynajmniej w zakresie terminologii i konstrukcji składniowych, tekstów specjalistycznych jest przeciwstawiana indywidualności, jednostkowości i jednorazowości tekstu artystycznego.

W przekładzie problemy te dotyczą jednak nie tylko tekstów specjalistycznych, ale potencjalnie każdego przekazu, w tym literackiego, który z różnych powodów może zawierać elementy właściwe tekstom

⁵ Zob. S. Grucza, *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*, UW KJS, Warszawa 2004; B.Z. Kielar, *O wzorcach kulturowych i tekstowych w tłumaczeniu i w dydaktyce translacyjnej*, w: *Język, kultura — kompetencja kulturowa*, F. Grucza (red.), Wydawnictwa UW, Warszawa 1992, s. 229–242; J. Lukszyn, *Parametry analizy...*; J. Pieńskos, *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE, Zakamycze 2003; W. Zmarzer, *Typologia tekstów specjalistycznych...*

⁶ Por. B.Z. Kielar, *O wzorcach kulturowych i tekstowych w tłumaczeniu...*; S. Grucza, *Lingwistyka języków specjalistycznych*, IKL@ Wydawnictwo Naukowe Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej, Warszawa 2013, s. 111 i nast.

⁷ U. Dąbska-Prokop, hasło *Tłumaczenie specjalistyczne*, w: *Mała encyklopedia przekładoznawstwa*, U. Dąbska-Prokop (red.), Educator, Częstochowa 2000, s. 255 (z odniesieniem do pracy A. Berman, *Traduction spécialisée et traduction littéraire*, w *La traduction littéraire, scientifique et technique*, AELPL, Paris 1991).

⁸ Tamże, s. 256.

⁹ Tamże.

specjalistycznym¹⁰. Prasowe teksty medialne¹¹ sytuują się na pograniczu wskazanych typów tekstów i zależnie od zróżnicowania gatunkowego oraz podejmowanej problematyki mogą w nich dominować walory estetyczne bądź wiedza i słownictwo specjalistyczne (to najbardziej wyrazista opozycja), których odtworzenie potencjału semantycznego w tekście przekładu będzie wymagało od tłumacza różnego podejścia i odmiennych decyzji.

Należy więc podkreślić specyfikę samych przekazów medialnych oraz ich tłumaczenia. Medialny tekst prasowy jako zaprojektowana całość (łącznie z zaprojektowanym odbiorcą), w obrębie której różnorodne środki językowe i elementy wiedzy pozajęzykowej – w powiązaniu z szerokim kontekstem komunikacyjnym, wzajemnie się dopasowują, proponując odbiorcy określoną (tj. z określonego – medialnego punktu widzenia) rzeczywistość medialną czy wizję rzeczywistości medialnej. Same teksty medialne, niezależnie od ich zróżnicowania gatunkowego, mogą więc zawierać elementy właściwe zarówno tekstom specjalistycznym, jak i tekstom artystycznym bądź tekstom, należącym do innych dyskursów. Perspektywa przekładowa uruchamia natomiast kolejne wymogi i ograniczenia w zakresie wprowadzanych zmian w stosunku do oryginału, a teksty medialne w największym stopniu poddawane są tak znacznym modyfikacjom¹².

¹⁰ J. Pieńkos, *Podstawy przekładoznawstwa...*, s. 242; 270–271. Zob. również E. Białek, *Z problemów opisu słownictwa specjalistycznego: „Dyplomacja i polityka. Rosyjsko-polska sonda słownikowa”*, w: J. Lubocha-Kruglik, O. Małyśa (red.), *Przestrzenie przekładu*, Wydawnictwo UŚ, Katowice 2016, s. 163–175.

¹¹ Magdalena Ślawska w kontekście rozważań genologicznych przyznaje, że „komunikaty medialne to obszar trudny do badań, właśnie ze względu na zróżnicowaną materię tekstową, perspektywę przepływów medialnych, konwergencji tekstów i gatunków”. Ich analiza w kilku planach, „[...] to jest w planie kompozycyjnym, czyli w strukturze tekstu, w planie stylistycznym i poznawczym oraz świadomość relacji nadawczo-odbiorczych tekstów” pozwala na badanie tekstów medialnych nie tylko z perspektywy specyfiki gatunku (zob. M. Ślawska, *Perspektywa genologiczna w badaniu tekstów prasowych/medialnych*, w: *Współczesne Media. Problemy i metody badań nad mediami*, t. 2. I. Hofman, D. Kępa-Figura (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2019, s. 231). Aspekt poznawczy uwzględniła bowiem, co wykazuje Maria Wojtak, tematykę i sposób jej ujęcia: „[...] perspektywę, punkt (punkty) widzenia, hierarchię wartości i inne składniki wizji świata” (por. M. Wojtak, *Genologia medialna czy po prostu genologia*, w: *Współczesne Media. Problemy i metody badań nad mediami*, t. 2, I. Hofman, D. Kępa-Figura (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2019, s. 197).

¹² Por.: A. Pstyga, *Przekład w komunikowaniu medialnym: perspektywa aksjologiczna (na przykładzie rosyjsko-polskich konfrontacji przekładowych w dyskursie prasowym)*. Słowo z Perspektywy Językoznawcy i Tłumacza t. VIII,

Są one dokonywane z uwzględnieniem możliwości i preferencji odbiorcy, a przede wszystkim oddziaływania mediów, które obejmuje m.in. informowanie, ukierunkowywanie uwagi, definiowanie sytuacji i rzeczywistości, a przez to kształtowanie postaw społecznych i opinii, a także wpływ na emocje odbiorców. Dlatego też medialny przepływ informacji¹³ nie jest procesem w pełni neutralnym. Dokonywana selekcja — zwłaszcza z perspektywy przekładu tekstów medialnych — z subiektywizmem wyboru (np. redakcji lub wydawcy) łączy się z doбором tematów, informacji oraz wyborem środków językowych i decyzją o oprawie graficznej komunikatu, wchodząc w obszar (współ)konstruowania przedstawianej rzeczywistości¹⁴. Z perspektywy przekazu medialnego funkcjonującego za pośrednictwem przekładu ważny okazuje się sam wybór tekstu, który ma podlegać translacji, jego tematyka, przedstawiany w nim punkt widzenia. Wprawdzie przetłumaczenie tekstu oznacza skonstruowanie spójnej reprezentacji tekstu, to jednak ta prosta zależność implikuje złożoną sieć relacji między oryginałem a przekładem. Komunikacyjna równowartość dwutekstów medialnych nie zawsze zostaje zachowana¹⁵, m.in. ze względu na dokonywane skróty, częste zabiegi adaptacyjne, które łączą się ze zmianą funkcji tekstu przełożonego i bezpośrednio wpływają na jego recepcję.

JEDNOSTKI TERMINOLOGICZNE W PRZESTRZENI TEKSTOWEJ ORYGINAŁU I PRZEKŁADU

Ocena relacji międzytekstowych winna uwzględniać podwójne powiązania tekstu przekładu: z tekstem wyjściowym oraz z uwarunkowaniami komunikacyjnymi w przestrzeni odbiorcy. Z tego punktu widzenia, jak podkreśla Barbara Z. Kielar,

Wydawnictwo UG, Gdańsk 2021 oraz artykuł *O przekładzie tekstów medialnych (prasowych) — krytycznie* [w druku], w którym autorka podkreśla potrzebę krytycznej oceny przekładu tekstów medialnych, jak dotąd stanowiącej odległą peryferie przekładoznawstwa.

¹³ Zob. m.in. W. Czachur, *Lingwistyka dyskursu jako integrujący model badawczy*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2020; T. Piekot, *Dyskurs polskich wiadomości prasowych*, Universitas, Kraków 2006.

¹⁴ Ze względu na temat artykułu koncentruję się na warstwie słownej przekazów. Zagadnienia ogólne w ujęciu multimodalnym (z argumentacją) zob. m.in. A. Pstyga, *Przekład w komunikowaniu medialnym: perspektywa aksjologiczna...*

¹⁵ Por. R. Lewicki, *Zagadnienia lingwistyki przekładu*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2017, s. 85–126.

Tekst przekładu powinien być ekwiwalentny w stosunku do oryginału, tzn. powinien spełniać określone wymogi pod względem treści, formy, stylu, funkcji itp. Oznacza to, że dąży się do zachowania — z jednej strony — istniejących więzów z tekstem źródłowym, czyli ‘wierności’ w stosunku do jego treści, zważając przy tym — z drugiej strony — na istnienie specyficznych konwencji języka przekładu¹⁶.

Ekwiwalencja tekstów prasowych na poziomie terminologii różni się jednak od ekwiwalencji w obrębie tekstów specjalistycznych, w których odgrywa ona inną rolę (w połączeniu z wiedzą specjalistyczną — fachową jako podstawą rozumienia tekstu i stylem wypowiedzi). Tym razem jest, jak ujął podobne relacje Umberto Eco¹⁷, „prawie to samo” w ramach konstruowania światów. W tekście medialnym skupiają się bowiem różne rodzaje informacji, wyznaczając strategię translatorskie i funkcje tekstu przełożonego¹⁸. Podporządkowując im wybory translatorskie i decyzje co do tych informacji, które muszą znaleźć się w tekście przełożonym (przy rezygnacji z innych), same zaś jednostki terminologiczne, pojawiające się w związku z przedstawianą problematyką w tekście określonego gatunku (np. wywiad, reportaż, tekst informacyjny), wyróżniają się ze względu na wartość stylistyczną (pojęcia podstawowe dla określonej dziedziny wiedzy), niekoniecznie kształtują podstawową wartość informacyjną (tekstu w gruncie rzeczy niespecjalistycznego — publicystycznego). Można więc zastanowić się, czy tu — jak w tekście i przekładzie specjalistycznym — możliwa i konieczna jest pełna symetria w zakresie terminów.

STUDIA PRZYPADKÓW

Z korpusu dwutekstów medialnych — rosyjskojęzycznych oryginałów oraz przekładów na język polski opublikowanych na łamach dwutygodnika „Forum” wybieram zaledwie kilka przykładów pozwalających prześledzić szczególnego rodzaju przenikanie języków specjalistycznych do medialnych (w tym prasowych) tekstów niespecjalistycznych. Ograniczone ramy artykułu oraz wielość pojawiających

¹⁶ B.Z. Kielar, *Problemy tłumaczenia tekstów specjalistycznych*, w: *Teoretyczne podstawy terminologii*, F. Grucza (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, Warszawa, Kraków 1991, s. 133. Zob. również S. Grucza, *Lingwistyka języków specjalistycznych...*, s. 105–146;

¹⁷ U. Eco, *Prawie to samo...*

¹⁸ R. Lewicki, *Zagadnienia lingwistyki przekładu...*, s. 154.

się problemów przekładowych, konieczność oceny odpowiedników na poziomie tekstowym (globalnym), nie zaś pojedynczych faktów językowych, pozwalają na ich przywołanie jedynie we fragmentach.

Przykład 1

Pierwsza para tekstów stanowi komentarz rosyjskiego politologa do wyniku wyborów prezydenckich w Polsce. Problematyka dobrze znana polskiemu czytelnikowi, w czerwcu 2020 roku szeroko omawiana i komentowana na łamach różnych mediów, wymaga zastosowania właściwego słownictwa z zakresu terminologii społeczno-politycznej oraz prawniczej. Wystarczy zwrócić uwagę na znaczenie takich leksemów i kolokacji, jak: *действующий президент, участки, явка, избирательные урны, избирательная кампания*, których polskie odpowiedniki w słownikach niespecjalistycznych nie zawsze naprowadzą na właściwe ekwiwalenty przekładowe. Por.: *выборы* – *wybory*, *выборщик* – *elektor*, *избиратель* – *wyborca*, *действующий президент* – *urzędujący prezydent*, *избирательные урны* – *urny wyborcze*, *избирательная кампания* – *kampania wyborcza*, które nie budzą wątpliwości w kontekście całego tekstu (zwłaszcza zestawiając teksty paralelne), to dwa kolejne leksemy wymagają uwagi¹⁹: *участок*, w kolokacji *избирательный участок* – *obwód wyborczy*, *локал wyborczy*²⁰, *явка*, w kolokacji *явка избирателей*, *явка на выборы* – *frekwencja wyborcza*²¹. *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim* jako jeden (5.) z odpowiedników leksemu *участок* (w połączeniu z przymiotnikiem *избирательный*) odnotowuje leksem *obwód*²². Trudniej natomiast o właściwy w rozpatrywanym kontekście odpowiednik przekładowy leksemu *явка*, ponieważ zależnie od kolokacji słownik ten rejestruje siedem odpowiedników (m.in. *obecność, przybycie, zgłoszenie się, stawienictwo, spotkanie*²³), z których żaden nie jest w danym kontekście precyzyjny, aczkolwiek przynajmniej użycie leksemów *obecność*,

¹⁹ Przekonali się o tym m.in. studenci, którzy tłumaczyli ten tekst, proponując konstrukcje odwołujące się do raczej znaczeń podstawowych leksemów i relacji słowotwórczych.

²⁰ M. Kuratczyk, *Słownik terminologii prawnej i prawniczej polsko-rosyjski, rosyjsko-polski*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 340.

²¹ Tamże, s. 364.

²² *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*, J. Wawrzyńczyk (red. nauk.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 843.

²³ Tamże, s. 918.

przybycie, zgłoszenie się (z dodatkowymi komponentami) może być akceptowalne w tekście medialnym.

Поляки оставили президентом Дуду из страха перед будущим Действующий президент²⁴ Польши консерватор Анджей Дуда победил на выборах с отрывом в 450 тысяч голосов — это всего 2,5 процента от числа пришедших на участки. «Мобилизация костела» оказалась в Польше сильнее гражданской солидарности. В итоге впервые с 2000 года польскому президенту удалось переизбраться на второй пятилетний срок. Рекордную для Польши явку почти в 70% избирателей сделали не жители крупных городов, хотя и их пришло к избирательным урнам заметно больше, чем в последние годы, а провинциальные, деревенские жители. [...] Разумеется, активное участие церкви в политической жизни все еще весьма католической Польши не единственная причина пусть и не очень уверенной, но все же победы Анджея Дуды над кандидатом от либеральной «Гражданской платформы» Рафалом Тшасковским. Действующий президент весьма успешно сумел свести избирательную кампанию к обсуждению «традиционных ценностей», борьбе с «идеологией ЛГБТ» и подобным надуманным в целом проблемам²⁵.

Strachy na Lachy

Polacy zostawili na fotelu prezydenckim Andrzeja Dudę z obawy przed przyszłością — pisze rosyjski politolog Iwan Prieobrażenski.

Andrzej Duda wygrał z niewielką przewagą — 400 tys. głosów to zaledwie 2,5 proc. głosujących. Jednak mobilizacja Kościoła okazała się w Polsce silniejsza niż obywatelska solidarność. Po raz pierwszy od 2000 r. polski prezydent pozostanie na stanowisku na kolejne pięć lat.

Nigdy w niedzielę?

Rekordowa dla Polski frekwencja (70 proc.) to rezultat niebywalej aktywności mieszkańców małych miasteczek i wsi. [...]

Udział Kościoła w życiu politycznym nadal jeszcze bardzo katolickiej Polski nie jest jedynym powodem niezbyt przekonującego, ale jednak zwycięstwa Andrzeja Dudy nad kandydatem liberalnej Platformy Obywatelskiej Rafałem Trzaskowskim. Urzędujący prezydent z powodzeniem potrafił sprowadzić kampanię do dyskusji nad „tradycyjnymi wartościami”, walką z „ideologią LGBT” i podobnie naciągany problemami.

Iwan Prieobrażenski²⁶

Zestawienie odpowiednich fragmentów dwutekstu wykazuje brak pełnej symetrii w zakresie wyróżnionych jednostek (mimo istnienia

²⁴ W tekście oryginału oraz przekładu (we wszystkich przykładowo przywołanych fragmentach) podkreśleniem zostały wyróżnione wymienione wcześniej jednostki wraz z ich odpowiednikami tekstowymi w przekładzie. Drukiem pogrubionym zostały wyróżnione tytuły.

²⁵ <https://www.rosbalt.ru/blogs/2020/07/13/1853485.html> (dostęp 30.10.2020).

²⁶ Na podst. rosbalt.ru. „Forum” nr 16 2020, 31.07.2020, s. 14–15.

ekwiwalentów słownikowych, w tym terminologicznych) i dowolność w zakresie ustalania tekstowej odpowiedniości przekładowej. Pewne skróty (np. częste pominięcia dokładnej kolokacji, jak w przykładzie *явка избирателей* czy *избирательная кампания*) oraz modyfikacje tekstowe (zob. *В итоге впервые с 2000 года польскому президенту удалось переизбраться на второй пятилетний срок. — По раз первый от 2000 р. польски президент позостание на становиску на kolejne pięć lat.; Рекордную для Польши явку почти в 70% избирателей сделали не обитатели крупных городов, хотя и их пришло к избирательным урнам заметно больше, чем в последние годы, а провинциальные, деревенские жители. — Rekordowa dla Polski frekwencja (70 proc.) to rezultat niebywalej aktywności mieszkańców małych miasteczek i wsi.*) bez odwołania do dokładnych ekwiwalentów słownikowych oraz szczegółowych sensów terminologicznych, są jednak ze względu na znany odbiorcy kontekst konkretyzowane domyślnie i przewidywane przez tłumacza, który ze względu na samą funkcję tekstu przełożonego, jaki pojawia się w innej (niespecjalistycznej jak portal publikujący oryginalny przekaz) przestrzeni medialnej, decyduje się na wprowadzenie elementów przekazujących ogólny sens i uatrakcyjniających przekaz.

Przykład 2

Znacznie trudniejszy ze względu na odpowiadającą tematyce artykułu terminologię specjalistyczną i samą dziedzinę wiedzy okazuje się kolejny dwutekst — wywiad z rosyjskim hydrologiem, w którym, w kontekście globalnych problemów klimatycznych oraz wysypisk odpadów, dominują pytania o stan wodnej gospodarki Rosji. Tekst ten reprezentuje wypowiedzi specjalistów związanych z określoną dziedziną, nasycenie terminologią jest w nich zatem naturalne, aczkolwiek fakt ten wpływa na recepcję tekstu. Analiza potwierdza ustalenia Sambora Gruczy, który podkreśla, że „[...] języki specjalistyczne służą do pozyskiwania, porządkowania, utrwalania i transferowania wiedzy specjalistycznej”, niezbędna jest więc „[...] specjalistyczna kompetencja językowa implikująca wiedzę specjalistyczną”²⁷. Terminy dla niespecjalistów zwykle okazują się trudne, a ich aktualizacja tekstowa domaga się osadzenia w kontekście dyscypliny, a więc wiedzy i znajomości zakresu ich definicji. Terminologia i wiedza nie

²⁷ S. Grucza, *Lingwistyka języków specjalistycznych...*, s. 107.

są z perspektywy przekładowej i oceny propozycji tłumaczeniowych jedyną trudnością, ponieważ porównując zawartość tekstu, można zauważyć, że terminy specjalistyczne w przekładzie pojawiają się znacznie rzadziej, na co wpływ mają nie tylko skrócone lub pominięte partie tekstu. Aczkolwiek sens oryginału został przekazany, to jednak bez szczegółów.

Poniżej przytaczam z obszernego wywiadu kilka wybranych fragmentów wraz z odpowiednimi partiami przekładu:

Россия может захлебнуться в грязной воде

(1)²⁸ Проблемы грянут уже через 15 лет: к ним приведут сбросы, использование антибиотиков и гормонов, изношенное очистное оборудование и застройка пойм, считает гидролог Виктор Данилов-Данильян.

Одно из больших зол, которые угрожают России — нехватка чистой воды. Здесь, в какой-то степени, усугубляет ситуацию и глобальное потепление. Но основная причина, конечно — запущенное водное хозяйство, о котором забыли за долгие годы. С корреспондентом «Росбалта» беседует научный руководитель Института водных проблем РАН **Виктор Данилов-Данильян**.

— Виктор Иванович, вы опасаетесь, что с проблемой чистой воды наша страна может столкнуться уже через 15 лет. Но ведь, что греха таить, воду у нас загрязняли всегда — с тех пор, как наша страна стала индустриальной.

(2) — Очень просто: все негативные явления имеют тенденцию накапливаться и усиливаться. Вот конкретный пример — мусор. [...]

Но что у нас случилось несколько лет назад, что страна сильно обеспокоилась положением с мусором? Он накапливается. Окрестности городов превратились в свалки, несанкционированные. Куда ни выйдешь — везде валяется. Но и полигоны мусорные отравляют окружающую среду. Образуется фильтрат, жидкость, которая фильтруется дальше в почву и с поверхностными, а потом и подземными водами проникает в реки, озера и водохранилища. И вот, президент говорит, что со свалками надо бороться, надо построить целую систему переработки, как в цивилизованных странах. А ведь в тот момент ничего экстраординарного не произошло.

(3) Но существуют и другие способы загрязнения. Прежде всего — диффузное загрязнение, а из него прежде всего — поверхностный сток. С полей. С территорий населенных пунктов. Ливневой канализации нормальной у нас мало. Она есть в городах, начиная с 60–70 тысяч населения. Если меньше — никакой ливневки, как правило, нет. Но и та, что есть — даже в Москве — забирает только часть воды. Далее, сток с промышленных площадок, которые почти никогда ливневкой не оборудованы. С дорог и т.д. К таким же источникам относится то, что попадает с судов. И то, что выпадает из атмосферы. [...]

²⁸ Dla ułatwienia zestawienia odpowiednich partii tekstu ze względu na dokonywane skróty i uogólniony charakter odpowiedników przekładowych została wprowadzona dodatkowa numeracja.

(4) У нас в стране сотни полторы крупных водоканалов (это организации, обеспечивающие работу водопроводов и канализации) и бесчисленное количество мелких. Оборудование там износилось физически и морально. У нас в среднем очень высокая заболеваемость, вызванная плохой питьевой водой. [...]

— И, судя по тому же госдокладу, у нас загрязнены все крупные водоемы и водотоки?

— Да, все крупные реки загрязнены. [...]

(5) И еще одно величайшее зло — застройка речных пойм! Пойма — это примыкающие к руслу реки территории, которые затапливаются во время половодья. Пойма играет колоссальную роль в естественной очистке воды. Обязательно заросшая той или иной растительностью — это барьер для проникновения грязи в реку с территории водосбора. Если вы застраиваете пойму — вы и этот барьер убираете, и сами неизбежно создаете новые загрязнения. [...]

(6) — Глобальное потепление здесь оказывает влияние?

— Оказывает, и в нескольких аспектах. [...]

Беседовал Леонид Смирнов²⁹

Brudna woda zdrowia nie doda

(1) Poważne problemy z zaopatrzeniem w wodę spadną na Rosję już za 15 lat — ostrzega hydrolog **Wiktor Daniłow-Daniłjan**.

Za 15 lat? Przecież rzeki są zanieczyszczane odkąd Rosja stała się krajem uprzemysłowionym.

Wiktor Daniłow-Daniłjan:

(2) Skutki tej oplakanej polityki się kumulują. Wszyscy mamy ogromny problem ze śmieciami. Na obrzeżach wielkich miast powstają gigantyczne wysypiska, także nielegalne. To zatrzuwa środowisko. Substancje ciekłe przenikają w głąb gleb, a potem wraz z podziemnymi wodami trafiają do rzek, jezior i zbiorników wodnych. Nie poradzimy sobie z tym zjawiskiem. Jakość wody cały czas się pogarsza.

(3) I nie są to jedyne zanieczyszczenia. Niedostatecznie zbadanym problemem są zanieczyszczenia rozproszone, zwane również powierzchniowymi. Na przykład z pól i rzek spływają z deszczem nawozy. Małe miasta i miejscowości nie mają oczyszczalni ani nawet kanalizacji odprowadzającej wodę deszczową. O śmietnikach już powiedziałem. To samo dotyczy odsoniętych części terytoriów zakładów przemysłowych oraz dróg. Źródłem zanieczyszczenia wód są również statki.

(4) W kraju jest półtorej setki systemów wodociągowo-kanalizacyjnych. Oraz niezliczone małe, lokalne systemy. Są stare, zużyte, więc ogólna jakość wody jest kiepska. Rosja odnotowuje bardzo wysoki odsetek chorób na tym tle. [...]

W oficjalnym raporcie rządowym zauważono, że w kraju zanieczyszczone są wszystkie zbiorniki wodne.

Faktycznie, wszystkie wielkie rzeki są zatrute. [...]

(5) Na tym nie koniec zagrożeń. Dzieje się jeszcze coś, co nie powinno się dziać — postępuje zabudowa terenów zalewowych, które stanowią barierę dla zanieczyszczeń. Rzeka nie oczyści się sama. [...]

²⁹ <https://www.rosbalt.ru/moscow/2021/10/04/1924399.html> (30.11.2021).

(6) To wpływ globalnego ocieplenia?

Tylko pod pewnymi względami³⁰.

Pojawiające się tu jednostki o charakterze terminologicznym, np. w fragmencie (1) oryginału *сбросы, очистное оборудование, застройка пойм, глобальное потепление, водное хозяйство* mają odpowiedniki terminologiczne³¹ w polszczyźnie, jednak znaczny fragment tej partii tekstu został opuszczony, co jest zgodne z charakterystycznym dla tekstów prasowych wprowadzaniem zmian w strukturze tekstu (również w zakresie tytułów bądź lądów). Jednostki te pojawiają się jednak w innych miejscach tekstu z właściwymi odpowiednikami — zob. fragment (5) lub (6). We fragmencie (2) przekład również nie jest dokładny, ale oddaje sens, por.: „[...] все негативные явления имеют тенденцию накапливаться и усиливаться. Вот конкретный пример — мусор. [...] Но что у нас случилось несколько лет назад, что страна сильно обеспокоилась положением с мусором? Он накапливается. Окрестности городов превратились в свалки, несанкционированные. Куда ни выйдешь — везде валяется. Но и полигоны мусорные отравляют окружающую среду. — Skutki tej oplakanej polityki się kumulują. Wszyscy mamy ogromny problem ze śmieciami. Na obrzeżach wielkich miast powstają gigantyczne wysypiska, także nielegalne. To zatruwa środowisko. Podobnie w kolejnym zdaniu: Образуется фильтрат, жидкость, которая фильтруется дальше в почву и с поверхностными, а потом и подземными водами проникает в реки, озера и водохранилища. И вот, президент говорит, что со свалками надо бороться, надо построить целую систему переработки, как в цивилизованных странах. А ведь в тот момент ничего экстраординарного не произошло”. — „Substancje ciekłe przenikają w głąb gleb, a potem wraz z podziemnymi wodami trafiają do rzek, jezior i zbiorników wodnych. Nie poradziemy sobie z tym zjawiskiem. Jakość wody cały czas się pogarsza”. Termin *фильтрат*, który w oryginale zyskuje dodatkowe wyjaśnienie *жидкость, которая фильтруется дальше в почву*, został zastąpiony ekwiwalentem tekstowym *substancje ciekłe*. One z kolei *проникаją в гłąб gleb*, opuszczony został termin *поверхностные воды*

³⁰ Na podst. rosbalt.ru. „Forum” nr 23, 2021, 5–18.11.2021, s. 68–69.

³¹ Jednostki te są odnotowane np. w *Wielkim słowniku technicznym rosyjsko-polskim*, t. I-II, M. Martin i in. (red.), wyd. 7, Wydawnictwa Naukowe i Techniczne, Warszawa 1983.

(*wody powierzchniowe* — termin hydrologiczny), ale zachowany został kolejny: *подземные воды* (*wody podziemne*). We fragmencie (3) *Ливневая канализация* oraz profesjonalizm *ливневка* zastępuje forma opisowa *kanalizacja odprowadzająca wodę deszczową*. Inne terminy i informacje, które się w tym fragmencie przekładu pojawiają, są skrótem czy nawiązaniem do informacji zawartej we fragmencie (2) oryginału.

Przykład 3

Odmienny charakter ma esej Wiktora Jerofiejewa *И наденет Бог новую стерильную маску...* (*I włoży Bóg sterylną maskę*), dotyczący nowej rzeczywistości społecznej ukształtowanej w dobie pandemii, który stanowi pogłębioną refleksję filozoficzną z wyraźnie zaznaczoną wartością estetyczną tekstu. Jego globalny wymiar można ująć w ramach relacji człowiek–obywatel oraz przedstawiciel społeczeństwa (jednostka)–Bóg (bogowie, wiara)–państwo–rząd (i jego działania, czyli realna pomoc wobec oczekiwań społeczeństwa), a w wielu miejscach tekstu życie–śmierć. Wprawdzie nie tylko terminologia medyczna — w związku z pandemią szeroko obecna w dyskursie medialnym — jest tu warta uwagi, ale nabiera ona szczególnego znaczenia w kontekście nawiązań intertekstualnych oraz analogii do czasów reżimów totalitarnych, a więc ponownie w powiązaniu z leksyką społeczno-polityczną i wiedzą historyczną. Z perspektywy ekwiwalencji przekładowej można wyróżnić kilka ciekawych fragmentów:

И наденет Бог новую стерильную маску...

Писатель Виктор Ерофеев — о вирусной антивойне

Журнал «Огонёк» №16 от 27.04.2020, с. 29

Виктор Ерофеев

Взгляд писателя на эпидемию и мир после нее

Нет ничего страшнее страха. Страх все разрушает. Мы тут на планете Земля считали себя хозяевами, высшей расой, обложившись смартфонами, окунувшись с лапами в интернет, мы уже додумались до того, чтобы заставить работать на себя искусственный интеллект, как золотую рыбку, царницу моря, а на самом деле мы оказались даже не гостями, а бедными родственниками, дрожащими (как там у Достоевского?) «тварями». [...]

И, конечно, когда дело дошло до медицинской селекции, кого лечить, а кого отдать смерти, то оказалось, что мы на просто претендовали на главные роли, мы не справились даже с массовой эмпатии...

Осадок останется.

И вот из этого мутного осадка что-то неожиданное родится. Продолжая идею полной неопределенности, фантома d'un Grand Inconnu, что обрушилась нам на голову вместе с вирусом, возникнет, расширяясь и распростра-

nią się po swetu, obraz nowego Boga, jego лукавая, как всегда, но более доступная общему пониманию маска нашего времени. [...]

Медицина по своей сути антигосударственная величина. Она все время что-то от государства требует, она никогда не довольна государством, которое легче дает деньги на ракеты, чем на лекарства. При Сталине, спасая людей, врачи на самом деле разрушали режим своей вольной или невольной старорежимной гуманностью. Считалось, что врачи-убийцы хотели убить руководителей советского государства, а на самом деле они на самую сущность этого тоталитарного государства замахивались, леча кого попало, от коммунистов до врагов города.

И, насмотревшись на подвиги врачей, тогдашних, сегодняшних, завтрашних, наденет Бог новую стерильную маску...³²

I włoży Bóg sterylną maskę

Nie ma nic straszniejszego od strachu. Strach wszystko niszczy — ostrzega w czas zarazy Wiktor Jerofiejew.

Uważaliśmy, że jesteśmy panami planety Ziemia. Ze wszystkich stron obłożyliśmy się smartfonami, po czubek głowy zanurzyliśmy się w internet. Już nawet zaczęliśmy przemyślać nad tym, aby zaprząć do roboty sztuczną inteligencję jak złotą rybkę, władczyńnię morskich wód. A się okazało, że nie jesteśmy tu nawet gośćmi, ale ubogimi krewnymi albo — jak u Dostojewskiego — drżącymi kreaturami. Epidemia postawiła nas wszystkich do kąta, a przedtem jeszcze porządnie wychłostała. [...]

Osad pozostanie [...]

Kiedy sprawy potoczyły się tak, że dochodziło do medycznej selekcji, kiedy trzeba było wybierać, kogo leczyć, a kogo oddać śmierci, to się okazało, że zupełnie bezpodstawnie pretendowaliśmy do odgrywania głównej roli. Nie poradziliśmy sobie nawet z masową empatią. Osad pozostanie. Z tego mętnego osadu zrodzi się coś nieoczekiwanego. Z kłębowiska nieokreśloności, z wielkiej mgławicy, która spadła nam na głowę, wyłoni się, a potem rozejdzie po całym świecie, rozpowszechni wszędzie obraz nowego Boga, jego jak zawsze chytra, ale bardziej dostępna dla rozumu ludzkiego maska naszych czasów. [...]

Medycyna w swej istocie to dziedzina antypaństwową. Cały czas czegoś się od państwa domaga, nigdy nie jest zadowolona z państwa, które chętniej daje pieniądze na rakiety niż na lekarstwa. Za Stalina lekarze, ratując ludzi, tak naprawdę — świadomie lub nieświadomie — podkopywali reżim swoim humanitaryzmem z czasów ancien régime'u.

Ogłoszono, że lekarze chcieli pozabijać osoby z kierownictwa państwa radzieckiego, a w rzeczywistości oni uderzali w samo sedno totalitarnego państwa, lecząc wszystkich jak leci — od komunistów po wrogów ludu. I Bóg, napatrzywszy się na heroizm lekarzy — ówczesnych, dzisiejszych, jutrzejszych — włoży nową sterylną maskę...

Wiktor Jerofiejew

Kommersant, opubl. w „Ogoniok”³³

³² <https://www.kommersant.ru/doc/4315118> (30.10.2020).

³³ <https://www.forumdwytygodnik.pl/flexi/article/2002670,1957249.html> (30.10.2020) — „Forum” nr 11 2020 (21.06.2020).

Punkt wyjścia i klucz wyboru przytoczonych wyżej fragmentów stanowią dwie jednostki rosyjskie: *маска, стерильная маска* (również *маска нашего времени*) oraz *медицинская селекция* (z wymownym uszczegółowieniem *кого лечить, а кого отдать смерти*) wraz z polskimi ekwiwalentami słownikowymi, a zarazem odpowiednikami przekładowymi i tekstowymi *maska/maseczka* (również w kolokacjach *maska/maseczka chirurgiczna, ochronna, medyczna, specjalistyczna*, lecz jedynie *maska karnawałowa, teatralna*), *maska naszych czasów, selekcja medyczna* (również *segregacja/weryfikacja covidowa/sanitarna*) z terminologii medycyny ratunkowej. *Maska* — *маска* (w języku rosyjskim funkcjonuje wyłącznie ten leksem, w polszczyźnie zaś *maska, maseczka*), jakkolwiek może być uznana za termin (bądź ważny jego komponent), pozwala nawiązać do „znaku naszych czasów”: *maski naszych czasów* — *маски нашего времени*, uruchamiając przy tym wiele skojarzeń i odniesień intertekstualnych, a zarazem wprowadzając komponent gry, teatralnej pozy. Z punktu widzenia ekwiwalencji przekładowej wybór leksemu *maska* daje więc więcej możliwości, aby można było w ramach dokładnych odpowiedników przekładowych użyć konotującego *maska naszych czasów* (*маска нашего времени*), które uruchamia odpowiednie skojarzenia.

To specyficzne przejście od terminologii medycznej do ujęć egzystencjalnych, jak w powyższym przykładzie, następuje również w innym kierunku — w stronę polityki, sytuacji społecznej czasów minionych i obecnych, a zatem leksyki społeczno-politycznej. Tym razem to pole otwiera termin *медицинская селекция* — *medyczna selekcja* (por. „когда дошло до медицинской селекции, кого лечить, а кого отдать смерти” — „dochodziło do medycznej selekcji, kiedy trzeba było wybierać, kogo leczyć, a kogo oddać śmierci”), w obu językach ze szczególną ich aktywizacją w czasach obecnych w związku ze ogromną zachorowalnością na covid-19. *Medyczna selekcja*, dramatyczna w czasach dzisiejszych, nie jest czymś nowym, ponieważ za sprawą autora tekstu znajduje odniesienie do „czasów słusznie minionych”. W tym kontekście na uwagę zasługują jednostki (por. ostatni akapit): *режим, гуманность, при Сталине, руководители советского государства, тоталитарного государства, коммунисты, враги народа*, w których semantykę wpisane są konotacje negatywne. W polszczyźnie wskazane jednostki mają swe ustalone odpowiedniki, wykorzystane również w tekście przekładu, jak np. *za Stalina, kierownictwo państwa radzieckiego, totalitarne państwo, komuni-*

ści, wrogowie ludu, również z negatywnymi konotacjami, dodatkowo wzmocnionymi przez samo odniesienie do czasów sowieckich; w tym fragmencie pojawia się też ciekawy odpowiednik *humanizm z czasów ancien régime'u* (por. w oryginale *старорежимная гуманность*), a więc z zastosowaniem wtrętu francuskiego, który w *Słowniku języka polskiego PWN*³⁴ ma znaczenie 'stary porządek, który został radykalnie zmieniony'. Ten odpowiednik mówi znacznie więcej i doskonale wpisuje się w ramy stylistyki tekstu, którego wartość estetyczną należy dodatkowo podkreślić³⁵.

ELEMENTY PRZEKŁADU SPECJALISTYCZNEGO W PUBLICYSTYCE — PODSUMOWANIE

Aspekt pragmatyczny w analizie tekstów medialnych, a więc reguły komunikacyjne ze specyfiką relacji nadawczo-odbiorczych, stanowią ważny kontekst interpretacyjny w ramach szeroko rozumianych uwarunkowań kulturowych. W tym przypadku perspektywa przekładowa komplikuje wskazane relacje, przy czym nie tylko w planie podwójnych relacji komunikacyjnych, ale przede wszystkim w planie funkcjonowania tekstu przełożonego w nowej dla niego przestrzeni i kontekście³⁶, z reguły z uwzględnieniem jego modyfikacji czy zmian wobec pierwotnego komunikacyjnego zastosowania oryginału. Tłumaczenie nie sprowadza się bowiem do powiedzenia tego samego w innym języku. *Prawie to samo* — sformułowanie zawarte w tytule zbioru esejów Umberto Eco w sposób szczególny odnosi się do przekładu tekstów prasowych, którego nie da się sprowadzić do podstawienia ekwiwalentów słownikowych. Jak przekonuje autor:

Zdanie, o którym mówimy, jest tekstem i aby zrozumieć tekst — a zwłaszcza by go tłumaczyć — trzeba przyjąć hipotetyczny świat możliwy, którego jest on przedstawieniem. Oznacza to, że gdy brak odpowiednich śladów, tłumaczenie musi opierać się na przypuszczeniach i dopiero stworzywszy pewną akceptowalną hipotezę, tłumacz może przystąpić do przenoszenia tekstu z jednego do drugiego języka. A zatem mając całe spektrum treści oferowanych przez słownik dla danego wyrazu (a także dysponując rozsądną wiedzą encyklopedyczną), tłumacz

³⁴ *Słownik języka polskiego PWN* (<https://sjp.pwn.pl/>).

³⁵ Należy również zwrócić uwagę na atrakcyjność tytułu każdego dwutekstu; jest to jednak problem, który wymaga odrębnego omówienia, podobnie jak implikacje kulturowe oraz odniesienia intertekstualne tak wyraziste w ostatnim z tekstów.

³⁶ A. Pstyga, *Przekład w komunikowaniu medialnym...*

powinien wybrać sens i znaczenie najbardziej prawdopodobne i relewantne dla tego kontekstu i dla tego świata możliwego³⁷.

Hipotetyczny świat możliwy tłumacza i odbiorcy przygotowanego przez niego tekstu publicystycznego dopuszcza więc, jak wykazuje analiza krytyczna dwutekstów — pewne uproszczenia i uogólnienia. W tym przypadku terminy nie odsyłają bowiem do jednostek (terminologicznych z założenia), których język przekładu nie zna; one są dostępne w systemie terminologicznym języka i z tej perspektywy nie stanowią problemu dla kompetentnego tłumacza. Jednak z punktu widzenia odbiorcy tekstu publicystycznego, jego oczekiwań, przygotowania i kompetencji, mogą się okazać trudne w odbiorze. Jeśli bowiem w ocenie uwzględniona zostanie funkcja tekstu przełożonego i oczekiwania odbiorcy — w tym przypadku jest to również forma rozrywki, nie tylko czysto informacyjna, poznawcza, pogłębiająca wiedzę — to przy wielu modyfikacjach tekstowych, obejmujących również skrócenie tekstu, co zawsze łączy się z pominięciem części informacji, pewne szczegóły i sformułowania terminologiczne mogą być ograniczane, eliminowane bądź zastępowane jednostkami o charakterze nieterminologicznym, a więc pojęciami uogólnionymi, przybliżającymi sens owych szczegółowych informacji (sensów) zawartych w terminach specjalistycznych.

Językowe i stylistyczne sygnały idiolektów specjalistycznych i przekładu specjalistycznego są zatem obecne w różnych miejscach dwutekstów medialnych, przeplatają się one z elementami przekładu tekstów innych typów, wzajemnie się dopasowując w przestrzeni tekstowej.

REFERENCES

- Bialek, Ewa. "Z problemów opisu słownictwa specjalistycznego: 'Dyplomacja i polityka. Rosyjsko-polska sonda słownikowa'." *Przestrzenie przekładu*. Lubocha-Kruglik, Jolanta, and Małysa, Oksana (Eds.). Katowice: Wydawnictwo UŚ, 2016: 163–175.
- Czachur, Waldemar. *Lingwistyka dyskursu jako integrujący model badawczy*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, 2020.
- Dąbska-Prokop, Urszula. "Tłumaczenie specjalistyczne." *Mała encyklopedia przekładoznawstwa*. U. Dąbska-Prokop (Ed.). Częstochowa: Educator, 2000: 255–256.

³⁷ U. Eco, *Prawie to samo...*, s. 48.

- Eco, Umberto. *Prawie to samo. O doświadczeniu przekładu*. Trans. Miszalska, Jolanta, and Surma-Gawłowska, Monika. Kraków: Wydawnictwo UJ, 2021.
- Grucza, Sambor. *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. Warszawa: UW KJS, 2004.
- Grucza, Sambor. *Lingwistyka języków specjalistycznych*. Warszawa: IKL@ Wydawnictwo Naukowe Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej, 2013 ><http://portal.uw.edu.pl/documents/7732735/0/SN>>.
- Kielar, Barbara Z. "O wzorcach kulturowych i tekstowych w tłumaczeniu i w dydaktyce translacyjnej." *Język, kultura – kompetencja kulturowa*. Grucza, Franciszek (Ed.). Warszawa: Wydawnictwa UW, 1992: 229–242.
- Kielar, Barbara Z. "Problemy tłumaczenia tekstów specjalistycznych." *Teoretyczne podstawy terminologii*. Grucza, Franciszek (Ed.). Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991: 133–140.
- Kuratczyk, Magdalena. *Słownik terminologii prawnej i prawniczej polsko-rosyjski, rosyjsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2019.
- Lewicki, Roman. *Zagadnienia lingwistyki przekładu*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017.
- Lukszyn, Jerzy. "Parametry analizy tekstów specjalistycznych." *Języki Specjalistyczne 3: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Kielar, Barbara Z., and Grucza, Sambor (Eds.). Warszawa: UW KJS, 2003: 9–23.
- Piekot, Tomasz. *Dyskurs polskich wiadomości prasowych*. Kraków: Universitas, 2006.
- Pieńkos, Jerzy. *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*. Zakamycze: Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE, 2003.
- Pstyga, Alicja. "Przekład w komunikowaniu medialnym: perspektywa aksjologiczna (na przykładzie rosyjsko-polskich konfrontacji przekładowych w dyskursie prasowym). [Słowo z Perspektywy Językoznawcy i Tłumacza t. VIII.] Gdańsk: Wydawnictwo UG, 2021.
- Ślawska, Małgorzata. "Perspektywa genologiczna w badaniu tekstów prasowych/medialnych." *Współczesne Media. Problemy i metody badań nad mediami*. Vol. 2. Hofman, Iwona, and Kępa-Figura, Danuta (Eds.). Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2019: 221–234.
- Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*. Wawrzyńczyk, Jan (Ed). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.
- Wielki słownik techniczny rosyjsko-polski*. Martin, Maria (Ed.). Warszawa: Wydawnictwa Naukowe i Techniczne, 1983.
- Wojtak, Maria. "Genologia medialna czy po prostu genologia." *Współczesne Media. Problemy i metody badań nad mediami*. Vol. 2. Hofman, Iwona, and Kępa-Figura, Danuta (Eds.). Lublin: 2019: 189–204.
- Zmarzer, Wanda. "Typologia tekstów specjalistycznych." *Języki Specjalistyczne 3: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Kielar, Barbara Z., and Grucza, Sambor (Eds.). Warszawa: UW KJS, 2003: 24–34.